

ЗАКОНОДАВЧІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ МОНІТОРИНГУ, ЗВІТНОСТІ ТА ВЕРИФІКАЦІЇ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ В УКРАЇНІ

Гарабазій Т.А.

Одеський державний екологічний університет

6 грудня 1988 року на основі Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО) і Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) було створено Міжурядову групу експертів зі зміни клімату (МГЕЗК, Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC). Завданням цієї групи була підготовка огляду наукових знань щодо клімату та його змін, розробка рекомендацій щодо подальшого розвитку наукових досліджень про зміну клімату, соціально-економічних наслідків цих змін, а також напрацювання стратегій реагування, які б стали підґрунтям для укладення міжнародної конвенції з питань реагування на зміни клімату. Кіотський протокол, прийнятий у грудні 1997 року на додаток до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, зобов'язує розвинені країни і країни з перехідною економікою стабілізувати рівень парникових газів в атмосфері таким чином, аби не справлялося небезпечного впливу на кліматичну систему планети [1]. Кіотський протокол припинив дію 31 грудня 2020 року. Паризька угода в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату щодо регулювання заходів зі зменшення викидів парникових газів, яка прийшла на зміну Кіотському протоколу, набрала чинності 4 листопада 2016 року. Починаючи з 1 січня 2021 року, країни приймають свої програми зі скорочення або обмеження викидів парникових газів [2].

Головними завданнями Паризької угоди є:

- стримання зростання глобальної середньої температури значно нижче 2°C понад доіндустріального рівня і докладання зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° С понад доіндустріального рівня (що має суттєво знизити ризики та наслідки зміни клімату);

- підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, а також сприяння низьковуглецевому розвитку, не ставлячи під загрозу виробництво продовольства;

- забезпечення узгодженості фінансових потоків із напрямом низьковуглецевого розвитку.

16 вересня 2014 року було підписано Угоду про асоціацію між Україною та ЄС [3], де у Додатку ХХХ до глави 6 «Навколишнє природне середовище» розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС у сфері охорони навколишнього середовища.

У сфері співробітництва «Зміна клімату та захист озонового шару» є вимога щодо встановлення процедур моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів від енергетичних та промислових установок (підприємств). В Угоді міститься положення про необхідність імплементації в Україні Директиви № 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до

Директиви № 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою № 2004/101/ЄС:

- прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів);
- встановлення системи визначення відповідних споруд/установок та визначення парникових газів (Додатки I та II);
- розроблення національного плану розподілу квот між заводами/комплексами (ст. 9);
- запровадження дозвільної системи на викиди парникових газів та на квоти, що продаватимуться на національному рівні між заводами/промисловими комплексами в Україні (ст. 4 і 11-13);
- створення системи моніторингу, звітності, здійснення перевірок і належного впровадження, а також процедури консультацій з громадськістю (ст. 9, 14-17, 19 і 21) [4].

На імплементацію встановлювався термін 2 роки.

На виконання вимог Угоди, було прийнято Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» № 377-ІХ від 12.12.2019 року [5].

Загальною метою цього Закону є створення та забезпечення довіри всіх сторін, які покладаються на звітність по парникових газах та запровадження відповідальності за недотримання вимог у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів.

Моніторинг - це безпосереднє вимірювання або розрахунок викидів парникових газів від установки. Моніторинг включає збір, обробку, аналіз та зберігання оператором даних для визначення обсягів викидів парникових газів.

Звітність - це обов'язкове розкриття даних про викиди ПГ, які контролюються оператором, об'єкта господарювання або установки уповноваженому органу та громадськості

Верифікація - це незалежне підтвердження правильності звіту оператора про викиди парникових газів, відсутності суттєвих викривлень та відповідності методики моніторингу.

Моніторинг, звітність та верифікація викидів парникових газів регулюються наступними законодавчими та нормативними актами:

- Закон України № 377-ІХ «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 880 (2020 р.) «Про затвердження переліку видів діяльності, на які поширюються моніторинг, звітність та верифікація викидів парникових газів»;

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів» № 960 (2020 р.);

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку верифікації звіту оператора про викиди парникових газів» № 959 (2020р.);

- Акт «Про деякі питання акредитації верифікатора звіту оператора про викиди парникових газів» (проект).

Накази Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України:

1. Про затвердження порядку реєстрації установоку Єдиному державному реєстрі з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (03.02.2021 № 75);

2. Про затвердження порядку ведення Єдиного реєстру з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів ;

3. Про затвердження типових форм документів у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (15.02.2021 № 113).

Рекомендовані до застосування рекомендації (роз'яснення) Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України:

1. Загальні рекомендації з дотримання вимог до моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів;

2. Рекомендації щодо тлумачення видів діяльності установок, викиди ПГ в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;

3. Рекомендації з врахування біомаси у системі моніторингу, звітності та верифікації;

4. Рекомендації з відбору та аналізу проб у системі моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;

5. Рекомендації з оцінки невизначеності у системі моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів

6. Рекомендації з оцінки ризиків у системі моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;

7. Рекомендації з обробки даних та системи контролю у системі моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;

8. Рекомендації з верифікації звіту оператора про викиди парникових газів.

Закон «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» визначає:

1. повноваження органів державної влади в сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (статті 5-8);

2. правові засади реєстрації установок в Державному реєстрі установок (стаття 9);

3. правові засади організації та здійснення моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (стаття 10);

4. закріплює статус верифікатора звіту оператора про викиди ПГ (статті 1, 10, 14, 15);

5. основні права та обов'язки оператора установки (стаття 13) та верифікатора звіту оператора про викиди ПГ (стаття 14);

6. основні аспекти надання адміністративних послуг у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (статті 11 та 12);

7. відповідальність за порушення законодавства у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (стаття 19), стаття 91(6) Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Державне управління у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів здійснюють:

1. Кабінет Міністрів України;
2. Уповноважений орган (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Департамент кліматичної політики за експертної підтримки Бюджетної установи «Національний центр обліку викидів парникових газів»);
3. Державна екологічна інспекція;
4. Національне агентство з акредитації України.

Потреба у визначенні граничних показників парникових газів визначається і в положеннях Стратегії низьковуглецевого розвитку до 2050 року, яка була ухвалена 18 липня 2018 року Кабінетом Міністрів України з метою формування основ для вирішення усього комплексу сучасних економічних, енергетичних, екологічних (кліматичних) та технологічних проблем країни і визначити шляхи для переходу на якісно новий рівень розвитку національної економіки, передбачаючи серед основних заходів скорочення викидів парникових газів [6]. З метою державного обліку операторів, що здійснюють викиди парникових газів, в Україні створено Єдиний реєстр з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів - єдина державна електронна інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку та облік відомостей про установки та документів у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів.

Верифікатор – акредитована національним органом України з акредитації юридична особа, яка здійснює верифікацію. Види діяльності для системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в Україні визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 880 [7].

Метою верифікації є надання верифікаційного звіту, в якому з обґрунтованою впевненістю наводиться висновок про відсутність або наявність суттєвих викривлень у звіті оператора та міститься інформація, на підставі якої оператор вживатиме заходи для підвищення якості моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів.

Для кожного завдання з верифікації верифікатор формує групу з верифікації, здатну здійснити діяльність з верифікації.

Обов'язковим членом групи з верифікації є провідний аудитор з верифікації. За потреби, відповідно до висновку верифікатора за результатами оцінки, верифікатор може залучати необхідну кількість аудиторів з верифікації та фахівців з технічних питань.

Верифікатор зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, отриманої під час верифікації.

Оператор зобов'язаний забезпечувати зберігання документів протягом щонайменше 10 років.

Законом передбачається проведення центральними органами влади перевірок достовірності наданих даних протягом трьох місяців з дня подання документів.

Інформація про кількісні та якісні показники викидів парникових газів є

відкритою і доступ до неї не може бути обмежений. Орган з валідації та верифікації несе відповідальність за виконання проведення об'єктивної оцінки звіту оператора зробленого на основі доказів.

Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів зафіксована в ст. 91, 172 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме:

1. невиконання обов'язку щодо державної реєстрації установки або внесення змін до записів Єдиного реєстру з моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;

2. неподання плану моніторингу, плану моніторингу із змінами, звіту про вдосконалення, звіту оператора, що за результатами верифікації визнано задовільним, та верифікаційного звіту в установленому законодавством порядку;

3. надання верифікатору чи центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, завідомо недостовірних чи неповних відомостей, пов'язаних із здійсненням оператором моніторингу викидів парникових газів;

4. невиконання затвердженого плану моніторингу, плану моніторингу із змінами, – тягнуть за собою накладення штрафу на фізичних осіб – підприємців від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян..

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу на фізичних осіб – підприємців від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік”.

Порушення вимог процедур верифікації звіту оператора про викиди парникових газів (статті 172-1-2 КУпАП):

1. порушення верифікатором процедур верифікації звіту оператора про викиди парникових газів тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб верифікатора від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2. ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб верифікатора від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.

Таким чином, Україною прийнято документи, спрямовані на виконання зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та на забезпечення запуску в країні ринку квот на викиди парникових газів. Стаття 6

Паризької угоди закладає фундамент для подальшого формування ряду нових інструментів міжнародного економічного механізму в сфері протидії змінам клімату. Ринок парникових квот має стати альтернативою екологічному податку на викиди вуглекислого газу. Експерти вважають, що торгівля квотами є вдалим інструментом стимулювання екологічної модернізації підприємств у порівнянні з екологічним податком. Проте на даний момент жоден із ринкових інструментів Паризької угоди не конкретизований і не функціонує, тому відповідні положення Угоди потребують змістовного наповнення.

Література

1. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11 грудня 1997 р. [Електронний ресурс.] // Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801. – Дата доступу: 10.10.2021.
2. Паризька угода від 12 грудня 2015 р. [Електронний ресурс.] // Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text. – Дата доступу: 10.10.2021.
3. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII // Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2014. [Електронний ресурс.] // Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text. – Дата доступу: 10.10.2021.
4. Council Directive 2003/87/EC of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC [Електронний ресурс.] // Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/files/docs/2003%2087%20%D0%84C.pdf>. – Дата доступу: 10.10.2021.
5. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів: Закон від 12 грудня 2019 року № 377-IX // Верховна Рада України. Київ: Міністерство юстиції України, 2019. [Електронний ресурс.] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>. Дата доступу: 10.10.2021.
6. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [Електронний ресурс.] // Режим доступу: https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf. – Дата доступу: 10.10.2021.
7. Про затвердження переліку видів діяльності, викиди парникових газів в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації: Постанова від 23 вересня 2020 р. № 880 // Кабінет Міністрів України. Київ: Міністерство юстиції України, 2020. [Електронний ресурс.] // Режим доступу: https://mepr.gov.ua/files/docs/nakazy/2020_1/339%20%D0%BD.pdf. Дата доступу: 10.10.2021.